
09 De keverfauna van het Pijnven in Hechtel-Eksel

Luc Crèvecoeur
Kennipstraat 37
B-3600 Genk

Foto's Luc Crèvecoeur

De laatste jaren is er in Limburg intensief onderzoek uitgevoerd naar de keverfauna. Hierbij werden er verschillende biotopen zoals heideterreinen, beekvalleien, akkers, tuinen, maar vaak ook bossen bemonsterd. Om een idee te krijgen van de waarde van een bos zijn kevers een goede indicator. Binnen deze soortgroep zijn de soorten die minstens gedurende een bepaalde tijd van hun leven (larve, volwassen) gebonden zijn aan hout, geschikt. Deze groep noemen we de xylobionten en in dit artikel focussen we hierop.

Werkwijze

Het Pijnven is één van de grootste gesloten boscomplexen van Vlaanderen. Om hier een beeld te krijgen van de keverfauna werd er o.a. gebruikgemaakt van het auto-net. Dit net werd op de wagen gemonteerd en hiermee werd dan ongeveer vanaf één uur voor zonsondergang rondgereden. Bij voorkeur gebeurde dit na een zonnige, warme dag bij windstil weer. Tegen een snelheid van ongeveer 30 km/u. werd er dan gedurende ongeveer 40 min rondgereden. In het Pijnven werd er een vaste route van ongeveer 7 km over verharde wegen en dreven met zowel naaldbos (grove den, Corsicaanse den) als loofbos (voornamelijk Amerikaanse eik) doorkruist. Vanaf 2004 werd deze techniek 8 maal in het Pijnven toegepast. Het verzamelde materiaal werd thuis getrieerd en gedetermineerd. Daarbuiten werden er nog hand- en lichtvangsten uitgevoerd. Enkele bijzondere kevers werden ter determinatie voorgelegd aan Hubert Bruge (Brussel) en aan Frank Köhler (Bornheim – Duitsland).

Resultaten

Uit Limburg zijn er in de periode 1985 – 2012 in totaal 2 285 soorten kevers gekend. Vermoedelijk kan dit aantal stijgen tot ongeveer 2 800 soorten. In Nederlands-Limburg werden er 2 882 soorten in de periode 1966-2010 genoteerd (Vorst, 2010). In de andere Vlaamse provincies is de kennis van de keverfauna eerder beperkt en wordt de helft van het soortenaantal genoteerd.

Alle waarnemingen werden opgenomen in de LIKONA-databank en zijn op kilometerschaal te bekijken op www.biodiversiteitlimburg.be. Momenteel zijn er in de databank 129 000 records opgenomen die dienen als vergelijking voor de verkregen resultaten.

Tot op 2013-01-01 werden er uit het Pijnven 16 597 kevers gedetermineerd, verdeeld over 426 soorten. In dit artikel maken we alleen gebruik van de 163 xylobionte kevers.

Deze resultaten werden vergeleken met de andere bossen uit Limburg. In het totaal zijn er momenteel 506 xylobionte keversoorten bekend in Limburg.

Waar wonen de houtkevers?

Loofhout, naaldhout of geen voorkeur?

Zoals verwacht zijn in het Pijnven in verhouding iets meer naaldhoutsoorten (en soorten van gemengd bos) aanwezig dan in andere Limburgse bossen (Tabel 1). In absolute cijfers komen er nog steeds meer strikte soorten van loofhout voor! Het aantal gekende xylobionte soorten van loofhout is veel hoger. Opmerkelijk is wel als we kijken naar het aantal Rode Lijstsoorten dat deze voornamelijk gebonden zijn aan loofhout. Maar dat geldt ook voor heel Limburg! De verhouding RL NH/RL LH-soorten is telkens precies 1/20. Soorten die zowel in loofhout- als in naaldhoutbossen kunnen leven (gemengd) zijn bijna steeds algemene soorten.

Het microhabitat

Het Pijnven is naar bosnormen een jong bos. De eerste aanplanten dateren van

Scolytus intricatus

Figuur 1. Het studiegebied met de autonetroute

Corticeus linearis, 2,5 mm Naaldhoutsoort na 1980 in Vlaanderen enkel gevonden in het Pijnven

Autonetten in het Pijnven

Tabel 1: Verdeling van de xylobionte kevers per bostype en de vergelijking van het Pijnven met alle gegevens uit Limburg, bos tussen de afrit 22 van de E314 in Zolder en het Meerdaalwoud

	Pijnven	Limburg	Zolder	Meerdaal
N xylobionten naaldhout	44	91	9	26
N N xylobionten loofhout	90	353	54	218
N xylobionten gemengd bos	30	68	27	46
Rode Lijstsoorten naaldhout	1	6	0	2
Rode Lijst loofhout	20	129	27	72
Rode Lijst gemengd bos	0	4	0	0

Scolytus intricatus Loofboomsoort

het begin van de 20ste eeuw. Ook in de omgeving van het Pijnven waren bossen een zeldzaamheid.

Na de aanplant van de eerste naaldbomen zijn eerst voornamelijk schors- en houtbewoners aanwezig. Het is pas mogelijk in oudere bossen om molmbewoners te krijgen (Kohler, 2000).

In Figuur 2 kunnen we dan ook duidelijk zien dat er in verhouding veel meer schorskevers in het Pijnven aanwezig zijn dan in de Limburgse bossen. Het aandeel houtbewonende en molmsoorten is dan weer lager.

Is de fauna de laatste jaren veranderd?

Van elke houtkever is geweten waar het verspreidingsgebied in Europa gelegen is (Kohler, 2000). De resultaten van de vangsten uit de periode 2004-2007 werden vergeleken met de periode 2011-2012. Er werd enkel rekening gehouden met de aanwezigheid van de soort per jaar, niet met het aantal. In vergelijking met de pe-

riode 2004-2007 zijn de dreven en het bos nu opener geworden. Hierdoor is er meer zonlicht in het bos gekomen.

In de resultaten zien we een duidelijke toename van het aantal zuidelijke (warmteminnende) keversoorten. De juiste reden (beheer of klimaat) kunnen we voorlopig niet bepalen.

Bijzondere soorten

Laemophloeus monilis (Fabricius, 1787)

Dit is een kleine opvallende kever van de familie Laemophloeidae die de laatste jaren vermoedelijk in opmars is. Enkele jaren geleden vonden we verschillende exemplaren onder de schors van een liggende beuk aan de citadel in Diest. In 2010 in het Meerdaalwoud in een beukenrij en in 2011 voor de eerste maal in Limburg in het Pijnven (3 exemplaren bij het autonetten)

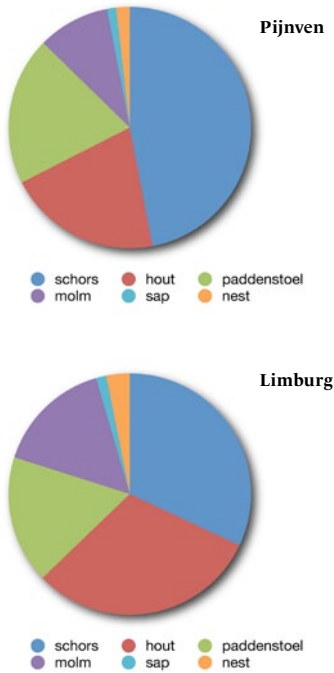
Uit Nederland gekend uit de provincie Gelderland en Utrecht (Vorst, 2010).

Xylopertha retusa (Olivier, 1790)

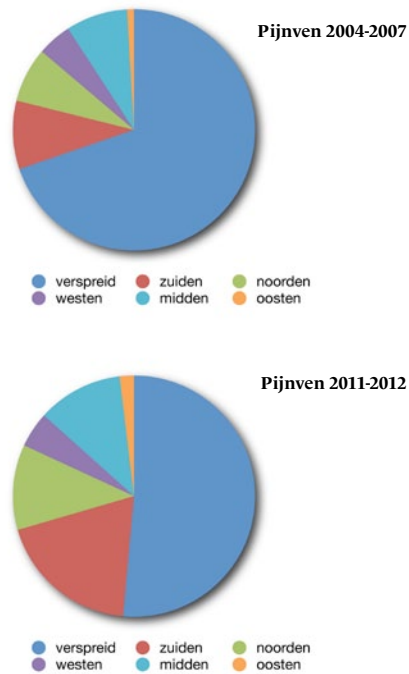

Pityogenes bidentatus, 2 mm naaldhout

Deze kever behoort tot de familie van de Bostrychidae, de boorkevers. Het zijn warmteminnende kevers met maar 5 inheemse soorten in België. Een aantal wordt hier sporadisch gevonden met de aanvoer uit het zuiden (olijfbomen, hout). In het Pijnven werden er op 2012-05-25 bij een autonetinventarisatie 10 exemplaren van deze soort gevangen. Daarbuiten ving ik er in Meeuwen aan de Monnikswijer in een raamval tegen een berk op een kapvlakte 1 exemplaar. Er is nog een mel-

Figuur 2. Verdeling van de xylobionte keverfauna per habitattypen (boven het Pijnven en onder Limburg)

Figuur 3. Verdeling van de xylobionte keverfauna per verspreidingsgebied (boven 2004-2007, onder 2011-2012) in het Pijnven

Ampedus sanguineus, 14 mm De larven leven onder schors

ding uit de omgeving van Sint-Niklaas na 1980 en uit Ukkel uit de periode 1950-1980 (<http://projects.biodiversity.be/beetles>) Uit Nederlands- Limburg is er een waarneming van 1961, dit is de enige melding uit Nederland. De soort kreeg in de Nederlandse kevercatalogoog dan ook de status “uitgestorven” (Vorst, 2010). In 2012 werd er nog een exemplaar gevonden op de Meinweg nabij Roermond (mond. med. Th.Heijerman). Vermoedelijk is de soort wel in opmars, het aantal vangsten in NordRhein-Westfalen is ook in stijgende lijn (med. F. Köhler).

Besluit

Meestal wordt het Pijnven gezien als een monotoon dennenbos met maar weinig soorten.

Voor de keverfauna is er toch een grote diversiteit gevonden. Het werkelijke aantal kevers is zeker nog hoger met naar schatting een 700-tal soorten. Dit heeft zowel te maken met de uitgestrektheid van het gebied, maar ook met de uitgevoerde werken met het oog op het herstel van de heide en de duinen.

Het breder maken van een aantal bosranden en het sterk dunnen zorgde mee voor meer zonbeschenen plaatsen in het bos.

Met het jaarlijks inventariseren van het gebied zal de mogelijke verandering in de aanwezige keverfauna (meer warmtelievende xylobionten, oudere bossen, meer loofhout) kunnen opgemerkt worden. Dank aan de verschillende leden van de LIKONA- werkgroep ongewervelden die mee op het terrein gingen. Dank aan de medewerkers van het INBO, Dries Gorissen en boswachter Jos Agten voor de hulp en de interesse tijdens het onderzoek.

Referenties

- KÖHLER, F., “Totholzkäfer in Naturwaldzellen des nördlichen Rheinlandes.” *Landesanstalt für Ökologie, Bodemordnung un Forsten / Landesamt für Agrarordnung NRW, LÖBF-Schriftenreihe*, 2000, Band 18 351p.
- VORST, O., “Catalogus van de Nederlandse kevers”. *Amsterdam*, 2010, 318p.